

Motion till riksdagen 2024/25:1910

av **Nooshi Dadgostar m.fl. (V)**

Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen anvisar anslagen för 2025 inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik enligt förslaget i tabell 1 i motionen.

Anslagsfördelning

**Tabell 1 Anslagsförslag 2025 för utgiftsområde 18 Samhällsplanering,
bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik**

Tusental kronor

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1 Bostadspolitisk utveckling	253 000	-140 000
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	12 500	±0
1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	43 000	±0
1:4 Boverket	302 277	253 000
1:5 Statens geotekniska institut	57 752	±0
1:6 Lantmäteriet	871 006	±0
1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus	40 000	±0
1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	1 370 000	±0
2:1 Konsumentverket	183 226	50 000
2:2 Allmänna reklamationsnämnden	66 392	±0
2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	36 258	±0
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	1 559	18 000

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	3 124	±0
99:1 Stöd för anordnande av klimatsmarta hyresbostäder	±0	2 000 000
99:2 Stöd för anordnande av klimatsmarta studentbostäder	±0	250 000
99:3 Stöd för uppförande av flerbostadshus i trä	±0	750 000
99:4 Statliga topplån för byggande av hyresrätter	±0	200 000
99:5 Stöd för renovering och energieffektivisering av flerbostadshus med hyresrätt	±0	3 000 000
99:6 Klimatsmart stadsplanering	±0	100 000
99:7 Klimatneutrala byggplaner	±0	100 000
99:8 Investeringsstöd för att upprusta, utveckla och bygga nya lekparkar, bemannade parklekar och områden för spontanidrott	±0	250 000
99:9 Radonstöd	±0	40 000
Summa	3 240 094	6 871 000

Inledning

Inom samhällsplanering, bostadsförsörjning och bostadsbyggande finns sedan länge ett omfattande behov av investeringar. Bostadsbristen var redan tidigare stor, men de senaste årens minskade antal byggstarter har lett till en kris som påverkar hela samhället, på flera olika plan.

Vi behöver bygga mer, men vi måste också bygga rätt. Det som främst behövs är klimatsmarta hyresrätter med hyror som även vanliga löntagare klarar av att betala. Samtidigt är det befintliga flerbostadsbeståndet i stort behov av upprustning och även i detta fall är klimatanpassning grundläggande. För att stimulera ekonomin och genomföra nödvändiga satsningar måste även staten ta sitt finansiella ansvar. Vänsterpartiet kan dock konstatera att regeringen inte gör de investeringar som behövs inom samhällsplanering, bostadsförsörjning och bostadsbyggande.

2025 påbörjar Vänsterpartiet den mest omfattande investeringspolitiken för klimatet i modern tid, ett investeringsprogram som implementeras 2025 och växlas upp under tio år. Målet är en tydlig omställning av bostadsbeståndet i syfte att minska klimatpåverkan och förbättra boendemiljön, utan att det i alltför stor utsträckning belastar hyresgästerna i det befintliga beståndet. Se vidare vår budgetmotion 2024/25:1924.

I det följande redogör vi för våra satsningar 2025 på utgiftsområde 18.

Anslag 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Vänsterpartiet avvisar regeringens satsning på 140 miljoner kronor på bostadspolitisk utveckling i norra Sverige. Detta i syfte att finansiera andra reformer. Totalt minskar anslaget med 140 miljoner kronor per år.

Anslag 1:4 Boverket

För anslag 1:4 föreslår Vänsterpartiet en total ökning om 253 miljoner kronor 2025, fördelat enligt nedan.

Finansiering av ny- och ombyggnad av bostäder på landsbygden

För att utveckla en livskraftig landsbygd är möjligheten att få tillgång till en bostad en av de viktigaste faktorerna. Det största hindret för större ombyggnationer och för bostadsbyggande i mindre kommuner är finansieringssvårigheter. En fastighets pantvärde på landsbygderna är ofta lägre än dess produktionskostnad. I bankernas kreditprövning innebär detta en större risk för kreditförluster vilket i sin tur leder till ökade krav på låntagaren samt att sämre lånevillkor erbjuds, alternativt så är det överhuvudtaget inte möjligt att få lån.

Boverket fick i juni 2018 i uppdrag av regeringen att ta fram förslag på åtgärder som kan underlätta finansiering av bostadsbyggande på landsbygden. I slutrapporten, *Finansiering av ny- och ombyggnad av bostäder på landsbygden (2019:11)*, föreslås att en finansieringsmodell införs som minimerar risktagandet för enskilda hushåll men samtidigt inte innebär stora ekonomiska åtaganden från statens eller kommunens sida – ett statligt topplån med delvis kommunalt förlustansvar för uppförande och ombyggnad av egna hem. Lånet förutsätter att bottenlån beviljats av en kreditgivare på marknaden och kan maximalt lämnas för upp till 85 procent av produktionskostnaden. Förslaget förutsätter ett åtagande från kommunen och ev. förlust på topplånet fördelas mellan staten (65 procent), kommunen (25 procent) och det låntagande hushållet (10 procent).

I syfte att öka byggandet på landsbygden föreslår Vänsterpartiet att en ny stödmodell enligt Boverkets förslag införs. Vi avsätter 3 miljoner kronor för ändamålet 2025.

Tillgänglighetsstöd

Moderna städer och samhällen bör utformas utifrån universell design. Det leder till ett mer tillgängligt samhälle för oss alla samt förebygger och skjuter upp insatser som annars skulle behövts. I grunden handlar det om värdighet, demokrati och levnadsvillkor – helt enkelt om vilket samhälle vi vill leva i tillsammans.

Vänsterpartiet föreslår därför att ett tillgänglighetsstöd införs 2025. Syftet är att stimulera fram ett mer tillgängligt samhälle. Projekt som redan planerats och initierats ska kunna ansöka, men framför allt vill vi att nya ansökningar ska komma in. För ändamålet avsätter vi 250 miljoner kronor 2025 som tillförs anslag 1:4 Boverket.

Anslag 2:1 Konsumentverket

För att garantera alla människors tillgång till god konsumentvägledning vill vi att fler kommuner ska ha tillgång till konsumentvägledning. Vänsterpartiet föreslår därför en ökning av anslaget med 50 miljoner kronor i jämförelse med regeringens förslag i syfte att förstärka konsumentvägledar- och skuldrådgivarverksamheterna i kommunerna. Vid användning av stödet till anställning krävs 50 procents medfinansiering av kommunerna.

Anslag 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Vänsterpartiet är kritiska till regeringens planer att stegvis avskaffa anslaget. Det är viktigare än någonsin att stödja organisationer som ger stöd och information om konsumtion. Organisationer som arbetar med konsumentfrågor får en stor del av sin finansiering via det statliga stödet. Vänsterpartiet föreslår därför en ökning av anslaget med 18 miljoner kronor 2025.

Nytt anslag 99:1 Stöd för anordnande av klimatsmarta hyresbostäder

Enligt Boverket behöver det byggas runt 60 000 nya bostäder per år i genomsnitt de kommande tio åren. Vänsterpartiet anser att minst hälften av dessa bör vara klimatsmarta hyresrätter, företrädesvis sådana som har hyror som även vanliga löntagare kan efterfråga. Erfarenheten visar att marknaden inte klarar av att bygga just denna typ av bostäder, varför staten måste ta ett större finansiellt ansvar här.

Trots att nästan 40 procent av hyresrätterna under 2021 byggdes med hjälp av investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder, och trots att hyror för dessa bevisligen blev i snitt 2 000 kronor lägre per månad än övrig nyproduktion, valde regeringspartierna att inleda den pågående avvecklingen av stödet så snart chansen gavs.

Under de senaste åren har antalet byggstarter minskat dramatiskt och prognoserna talar för ytterligare minskningar. För att möta konjunkturnedgången, upprätthålla en hög byggtakt, minska bostadsbristen och öka antalet klimatsmarta hyresrätter med lägre hyra inför Vänsterpartiet under halvan av 2025 ett stöd för byggande av hyresrätter som bättre anpassas efter dagens behov. Stöd ska kunna lämnas till bostäder såväl i flerbostadshus som i småhus, så länge upplåtelseformen är hyresrätt. Det ska villkoras med ett tak för hyresnivåerna som ska ligga fast i 15 år för den som tar del av stödet. Det nya stödet ska mycket tydligare än förut knytas till klimatmålen, och höga krav ska ställas på att det som byggs har en betydligt lägre energianvändning än de krav som ställs i dag. Den som bygger med investeringsstöd ska inte heller få ställa högre krav på den bostadssökandes ekonomi än motsvarande riksnormen för försörjningsstöd, plus den aktuella hyran. I syfte att öka antalet nybyggda klimatsmarta flerbostadshus med hyresrätt satsar Vänsterpartiet 2 miljarder kronor för halva 2025. Följande år trappas stödet upp.

99:2 Nytt anslag: Stöd för anordnande av klimatsmarta studentbostäder

Enligt Boverkets senaste bostadsmarknadsenkät (maj 2024) är det i år färre högskolekommuner som uppger underskott på bostäder för studenter. Samtidigt förväntar sig kommunerna att antalet påbörjade studentbostäder kommer minska kraftigt 2024–2025. I flera kommuner råder dessutom fortfarande brist och till detta kommer att många nybyggda studentbostäder har anmärkningsvärt höga hyror och därför är mycket svåra att efterfråga av många studenter.

För att upprätthålla en balans i antalet tillgängliga bostäder för studenter, och dessutom bidra till pressade hyror på desamma, anser Vänsterpartiet att ett stöd som riktas specifikt till byggande av studentbostäder är ett bra komplement till det som riktar sig mot vanliga hyresrätter.

I stora drag ska de båda delarna av investeringsstödet utformas på liknande sätt, med villkor om tak för hyresnivåerna som ska ligga fast i 15 år och med större krav på klimatsmarta bostäder än tidigare. Stödet till studentbostäder bör i sin nya utformning utökas något per byggd bostad i syfte att sänka hyrorna för studentbostäder.

Stödet införs med start andra halvan av 2025 och Vänsterpartiet avsätter 500 miljoner kronor per år för ändamålet. 2025 avsätter vi 250 miljoner kronor.

99:3 Nytt anslag: Stöd för uppförande av flerbostadshus i trä

Redan i dag byggs 90 procent av småhusen i trä. Byggandet av flervåningshus i trä är dock fortfarande måttligt trots att Sverige är ett av världens mest skogstätta länder. Bara runt 13 procent av flerfamiljshusen byggs i trä. Med ett ökat industriellt träbyggande skapas en bättre balans mellan stad och land, då arbetstillfällen och utveckling skapas även utanför städerna. I syfte att specifikt öka byggandet av flerbostadshus i trä inrättar vi från och med andra halvan av 2025 ett nytt stöd som riktar sig specifikt till den som avser att bygga klimatsmarta flerbostadshus i trä med rimliga hyror. För detta avsätter vi 1 500 miljoner kronor per år (750 miljoner kronor 2025).

99:4 Nytt anslag: Statliga topplån för byggande av hyresrätter

För att bygga de bostäder som främst behövs, dvs. hyresrätter med rimliga hyror, måste staten ta ett större ansvar för finansieringen. Enbart investeringsstöd räcker inte. För att ytterligare stimulera byggandet av hyresbostäder, i synnerhet under rådande konjunkturläge, bör staten ta över delar av risken för hyresrättens finansiering genom att erbjuda topplån med låg ränta som ersätter större delen av det egna kapitalet för byggbolagen. Med statligt utfärdat topplån på 25 procent av investeringen återstår 5 procent för investeraren att skjuta till. Resterande 70 procent ska som i dag finansieras av banksektorn. Därmed ges även fler aktörer möjlighet att ta sig in på marknaden, vilket stärker konkurrensen i byggbranschen.

Vänsterpartiet föreslår därför att ett system med statliga topplån inrättas. Förslaget innebär en ökad upplåning för staten på motsvarande 10 miljarder kronor 2025. Över tid ska systemet skalas upp och statens upplåning utökas. Schablonkostnaden för detta beräknas till 200 miljoner kronor 2026. Kostnaden som avses är räntekostnad och viss täckning av kapitalförluster.

99:5 Nytt anslag: Stöd för renovering och energieffektivisering av flerbostadshus med hyresrätt

Stora delar av det svenska flerbostadshusbeståndet är i behov av både upprustning och energieffektivisering. Kostnaderna är omfattande och enligt Boverkets beräkningar uppskattas de till mellan 300 och 500 miljarder kronor. För att genomföra dessa nödvändiga renoveringar och energieffektiviseringar måste staten ta ett finansiellt ansvar. Det kan inte ensamt betalas av nuvarande hyresgäster.

En avveckling av det tidigare energieffektiviseringsstödet (anslag 1:7) inleddes vid årsskiftet 2021/22 med omedelbar verkan efter att Moderaternas, Kristdemokraternas

och Sverigedemokraternas budgetförslag röstats igenom i november 2021 och är nu genomförd.

Avvecklingen skedde parallellt med att Europaparlamentet och Europarådet nådde en överenskommelse om en revidering av energieffektiviseringsdirektivet (EED), vilket i korthet innebär att det även från EU ställs allt högre krav på renovering och energieffektivisering av byggnader.

Vänsterpartiet motsatte sig avvecklingen av det tidigare stödet. I en bransch som ensam står för en så betydande del av samhällets klimatpåverkan, enligt Boverket över 20 procent av utsläppen av växthusgaser, så är satsningar på klimatanpassningar av det befintliga bostadsbeståndet helt grundläggande.

Vi föreslår att stödet för renovering och energieffektivisering av flerbostadshus med hyresrätt återinförs. Det ägda beståndet har under lång tid fått statligt bidrag för renovering, ombyggnad och tillbyggnad via rotavdraget. Staten måste ta ett finansiellt ansvar för att stödja även hyresfastigheters renoveringar och energieffektiviseringar. Ett renoverings- och energieffektiviseringsstöd till flerbostadshus med hyresrätt kan på ett effektivt sätt avhjälpa två stora samhällsproblem: Som stödgivare har staten stora möjligheter att ställa höga krav på klimatsmarta ombyggnationer och samtidigt finns möjligheten att ställa krav på rimliga hyresnivåer efter renoveringarna.

Vänsterpartiet avsätter 3 miljarder kronor 2025 för återinförandet av ett stöd enligt ovan.

99:6 Nytt anslag: Klimatsmart stadsplanering

Vänsterpartiet vill se klimatsmarta stadsdelar där man rustar hus att vara mer klimatsmarta, väljer grön el, gör gatorna bilfria, startar odlingar i området och liknande. Det gör våra städer mer hållbara och skapar förutsättningar för var och en att tillsammans kunna bidra till omställningen. Vi vill se en satsning i form av en pott för försöksverksamhet där olika aktörer får söka stöd för sina projekt. Aktörerna kan vara kommuner och kommunala bostadsbolag, intresseföreningar och privata aktörer som är involverade i byggprojekt som syftar till att bygga hela stadsdelar. För ändamålet föreslår vi ett nytt anslag och avsätter 100 miljoner kronor 2025. Därefter trappas stödet upp.

99:7 Nytt anslag: Klimatneutrala byggplaner

Det offentliga har ett betydande ansvar för den framtida klimatutvecklingen. Kommunerna, som ansvarar för planfrågorna, kan välja att styra mot ett klimatneutralt byggande. Många jobbar redan hårt för att minska den klimatpåverkan som byggande ger upphov till och i det arbetet är bl.a. ett ökat byggande i trä en viktig del. I syfte att stödja kommunernas arbete med att säkerställa att mark tilldelas byggherrar som erbjuder såväl klimatsmart nyproduktion som boendekostnader anpassade till folkflertalet inrättar Vänsterpartiet ett nytt stöd till kommunerna i deras arbete med att ta fram klimatneutrala byggplaner enligt ovan. För ändamålet avsätter vi 100 miljoner kronor per år.

99:8 Nytt anslag: Investeringsstöd för att upprusta, utveckla och bygga nya lekparker, bemannade parklekar och områden för spontanidrott

Det offentliga rummet ska inkludera barn och unga. Det innebär bl.a. att det måste finnas tillgång till icke-kommersiella mötesplatser i närmiljön oavsett var man bor. Det kan handla om attraktiva lekplatser, bemannade parklekar med pedagogisk verksamhet eller ytor för olika typer av spontanidrott. Det är viktigt att planeringen utgår från både flickors och pojkars intressen. Vänsterpartiet föreslår ett stöd i form av en pott som kommunerna kan söka pengar från för investeringar i lekparker, parklekar och ytor för spontanidrott. För att få ta del av stödet måste man uppnå krav på tillgänglighet. Det ska också göras en konsekvensanalys utifrån tydliga jämställdhetsmål. Vi avsätter 250 miljoner kronor för detta ändamål 2025.

99:9 Nytt anslag: Radonstöd

Det är väl känt att inandning av radon utgör en stor hälsorisk. Enligt Strålsäkerhetsmyndigheten är det den näst vanligaste orsaken till lungcancer. Radonstöd har funnits i flera omgångar och har resulterat i att tiotusentals egnahem har blivit radonsanerade. Stödet kom senast tillbaka 2018 och innebar då att sökande fick 50 procent av saneringskostnaden upp till 25 000 kronor i stöd. I maj 2021 tog pengarna slut, varför stödet alltså ej går att söka hos Boverket längre. Enligt Svensk Radonförening hann dock runt 4 500 egnahem saneras under dessa tre år.

Vi föreslår att nya pengar avsätts för ett radonstöd, med en liknande utformning som tidigare. Stödet bör dock utvidgas till att omfatta även flerbostadshus, med i övrigt samma premisser som för småhus. Vänsterpartiet avsätter 40 miljoner kronor för ändamålet 2025.

Nooshi Dadgostar (V)

Andrea Andersson Tay (V)

Andreas Lennkvist Manriquez (V)

Daniel Riazat (V)

Malcolm Momodou Jallow (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Isabell Mixer (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)